

Základy práva pro neprávnický

Ladislav Vojáček

České země v 17. a 18. století

Středověké právo

- vychází z nerovnosti před zákonem
  - právní partikularismus
- je z velké části nepsané (právní obyčeje, volné nalézání práva)
- upravuje užší okruh společenských vztahů
- poskytuje malou míru právní jistoty

Znaky moderního práva

- rovnost před zákonem
(prosazena v I. fázi)
- dominuje písemnost
- **ústavní** zakotvení výkonu státní moci
(tedy i tvorby práva)
- ochrana práv jednotlivce
- (prosazena až ve II. fázi)

I. fáze = absolutismus:

nové tendence ve vývoji právního řádu

- hlavním pramenem práva královská nařízení
- vliv římského práva
- přirozenoprávní koncepce (racionalismus)
- unifikace (trestní, soukromé a ostatní veřejné právo)
- vláda psaného práva (+ kodifikace + soukromé a úřední sbírky právních předpisů)
- aplikace odborníky
- zásada zákonnosti v trestním právu (+ samostatná úprava civilního a trestního procesu)

II. fáze: ústavní zakotvení výkonu státní moci (léta 1848 – 1918)

- ústavní zakotvení výkonu státní moci
- další rozvíjení soukromého a trestního práva
  - počátek diferenciacie soukromého práva
  - rekodifikace starších předpisů

I. fáze = absolutismus:

nové tendence ve vývoji právního řádu

- hlavním pramenem práva královská nařízení
- vliv římského práva
- přirozenoprávní koncepce (racionalismus)
- unifikace (trestní, soukromé a ostatní veřejné právo)
- vláda psaného práva (+ kodifikace + soukromé a **úřední sbírky právních předpisů**)
- aplikace odborníky
- zásada zákonnosti v trestním právu (+ samostatná úprava civilního a trestního procesu)

Soukromé a úřední sbírky zákonů

- oficiální úřední sbírky zákonů pro celé soustátí
  - Sbírka justičních zákonů (J.G.S., od roku 1780)
  - Sbírka politických zákonů (P.G.S., od roku 1790)
- provinciální sbírky zákonů
(od druhého desetiletí 19. století)

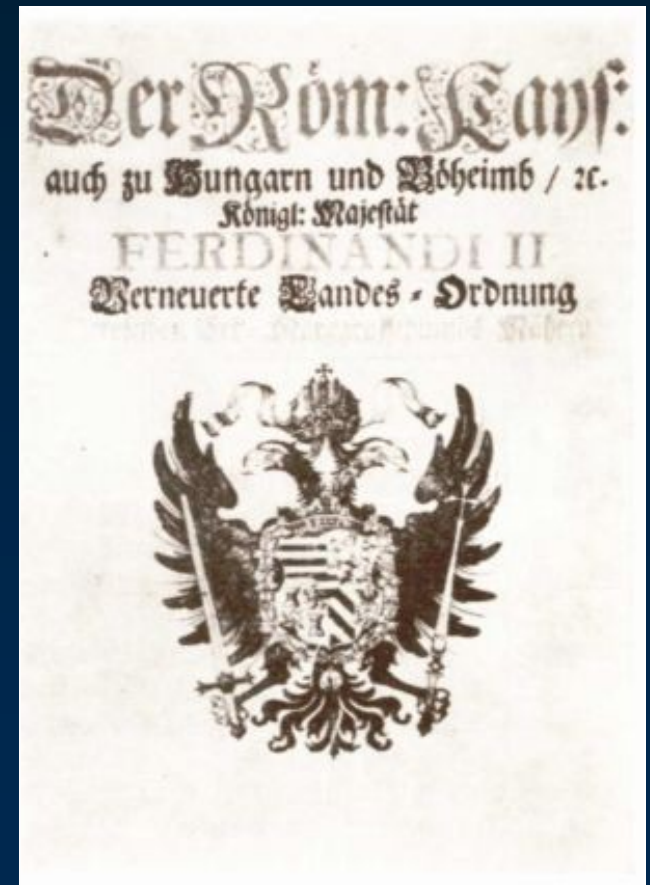
I. fáze = absolutismus:

nové tendence ve vývoji právního řádu

- hlavním pramenem práva královská nařízení
- vliv římského práva
- přirozenoprávní koncepce (racionalismus)
- unifikace (trestní, soukromé a ostatní veřejné právo)
- vláda psaného práva (+ kodifikace + soukromé a úřední sbírky právních předpisů)
- aplikace odborníky
- zásada zákonnosti v trestním právu (+ samostatná úprava civilního a trestního procesu)

Obnovená zřízení zemská (1627, 1628)

- šlechtické právo
- krok k unifikaci (subsidiární platnost Koldínova zákoníka)
- modernizace
- vliv římského práva, zejm. *Novelae et declaratoriae* (1640, 1650)

Městské právo a další zvláštní práva

- městské právo

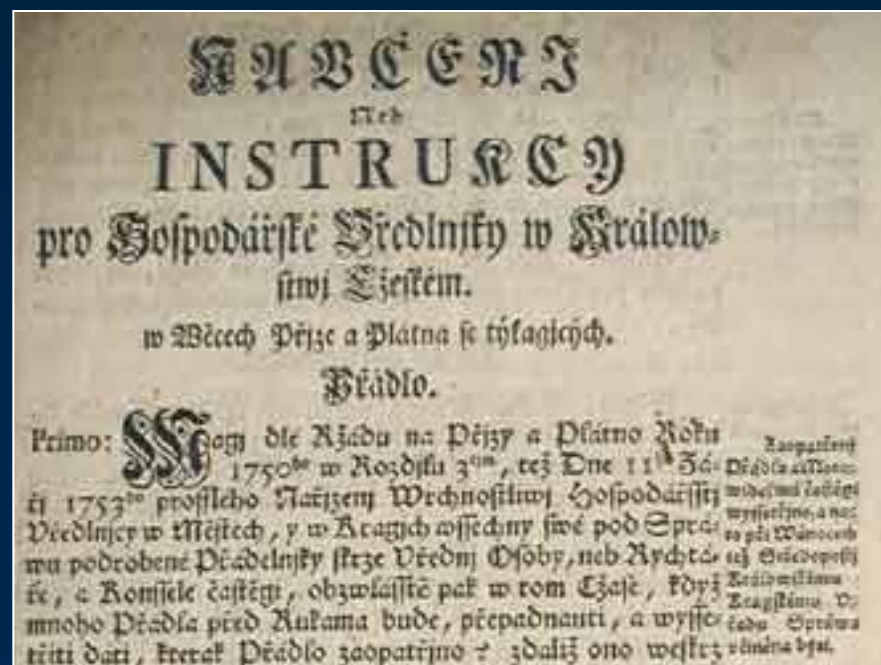
= nástroj unifikace

- horní a lenní právo

- opírala se stále o starší české předpisy
- udržela si své specifické postavení až do začátku druhé poloviny 19. století

Pobělohorské změny v trestním právu

- Obnovená zemská zřízení
  - zvýšená ochrana panovníka
  - zásada oficiality
  - písemnost
- selské řády a instrukce

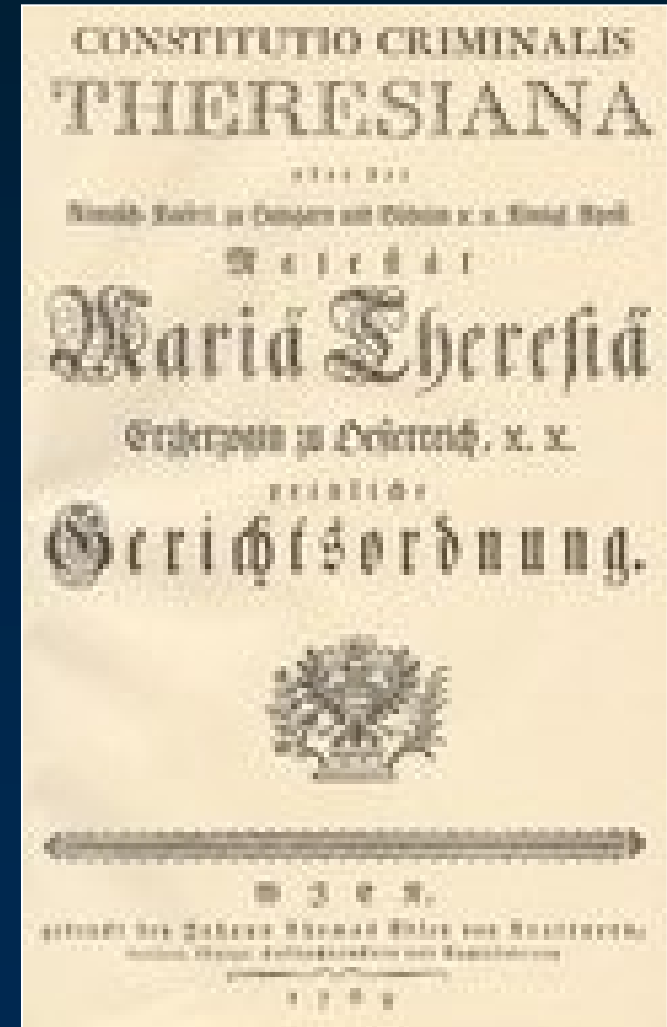

Kodifikace trestního práva

- Trestní zákoník Josefa I. (CCJ, 1707/1708)
- *Constitutio criminalis Theresiana* (CCT, 1768/1769)
- Trestní zákoník Josefa II. (1787)
- Zákoník o zločinech a těžkých policejních přestupcích (1803)
(+ *trestní zákon 1952 a trestní řády 1850, 1853 a 1873*)

Constitutio criminalis Theresiana (1768/1769)

- středověké přežitky:
  - vágnost
  - krutost
  - presumpce viny
  - zákonná důkazní teorie
  - čarodějnictví
  - **tortura**
- X vliv racionalismu

Trestní zákoník Josefa II. (1787)

- + kriminální řád (1788) = trestní proces
- zásada zákonnosti
- úplnost, vytríbenost a stručnost
- výčet polehčujících a přitěžujících okolností
- stanoveny podmínky zániku trestnosti pachatele
- trestný i pokus trestného činu
- výchovná funkce trestání (C. Beccaria)
- zrušení trestu smrti
- nedostatky: kruté tělesné tresty, dlouhé tresty odnětí svobody

Cesare Beccaria (1738-1794)

Des
Herren Marquis von Beccaria
unsterbliches Werk
von
Verbrechen und Strafen.

---

*In rebus quibuscunque difficilioribus non expectandum,
ut quis simul et serat et metat; sed praeparatione opus est,
ut per gradus maturescant. B A C O Serm. Fidel. XLV.*

Auf das Neue
selbst aus dem Italiänischen übersezt
mit
durchgängigen Anmerkungen
des Ordinarius zu Leipzig
Herren Hofrath Hommels.

Breslau,
ben Johann Friedrich Korn, dem ältern.

1 7 7 8.

Trestní zákoník Josefa II. (1787)

- zásada zákonnosti
- úplnost, vytríbenost a stručnost
- výčet polehčujících a přitěžujících okolností
- stanoveny podmínky zániku trestnosti pachatele
- trestný i pokus trestného činu
- výchovná funkce trestání (C. Beccaria)
- zrušení trestu smrti
- nedostatky: kruté tělesné tresty, dlouhé tresty odnětí svobody

Zákoník o zločinech a těžkých policejních přestupcích (1803)

- neznalost zákona neomlouvá
- moderní principy trestního práva a řízení
- základ pozdější úpravy z roku 1852
- X opět upravil hmotné i procesní právo společně

Kodifikace občanského práva

- **Codex Theresianus**
  - kazuistika
  - nejednotnost
- **Občanskoprávní předpisy Josefa II.**
  - manželský patent (č. 117/1783 J.G.S.)
  - patent o dědické posloupnosti (548/1786 J.G.S.)
  - první díl občanskoprávní kodifikace (591/1786 J.G.S., Všeobecná práva městská. Díl první.)
  - občanský soudní řád (1781) = civilní proces
- **Všeobecný občanský zákoník (ABGB)**
z roku 1811

Všeobecný občanský zákoník (ABGB) – příprava po smrti Josefa II.

- novelizace prvního dílu občanského zákoníka (1791)
- Západohaličský zákoník
- Všeobecný občanský zákoník (ABGB; č. 946/1811 J.G.S.)
(+ občanský soudní řád, obchodní zákoník a d.)

Karl Anton Martini

Zeiller, Franz von

Všeobecný občanský zákoník – struktura

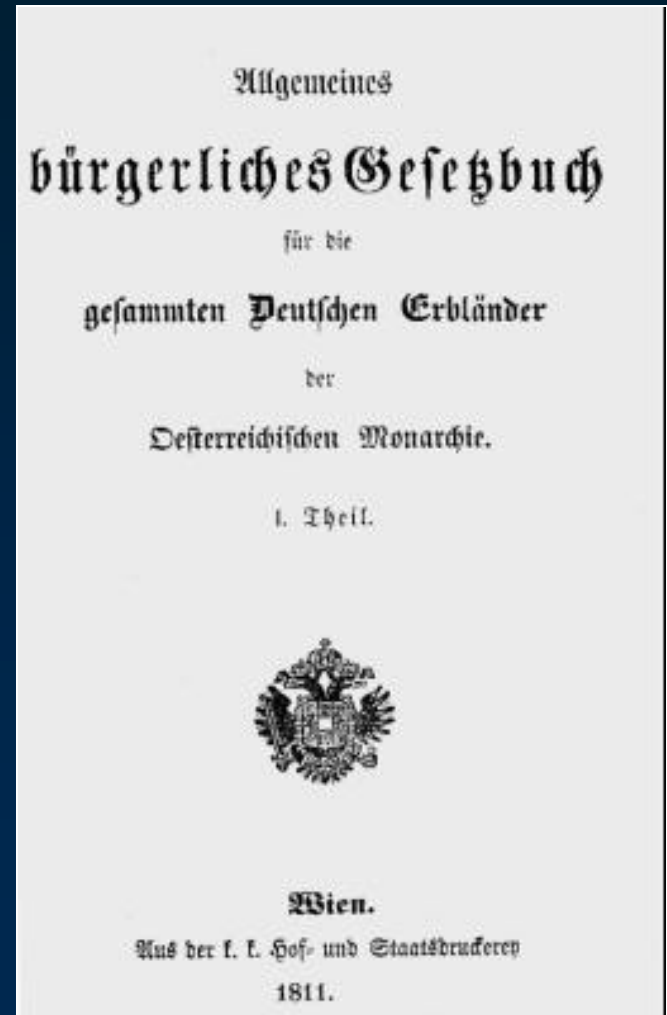
Úvod (O občanských právech
vůbec)

1. Práva osob

2. Práva k věcem, dědické a
závazkové právo

3. Společná ustanovení

(zajištění práv, změny a zrušení
práv a závazků, promlčení a
vydržení)

Odkazy na přirozené právo

- ne mnoho, ale dodávají mu jeho nezaměnitelný rozměr
- 16: *„Každý člověk má vrozená, již rozumem poznatelná práva, a jest ho tedy považovati za osobu. Otroctví nebo nevolnictví a výkon moci k nim směřující nejsou v těchto zemích dopuštěny.“*
  - využíván jako základní interpretační pravidlo u řady ustanovení zákoníku
- 7 ukládá soudci, aby v případě nejasností pozitivního práva rozhodl *„podle přirozených zásad právních“* (*„nach den natürlichen Rechtsgrundsätzen“*)

Všeobecný obchodní zákoník (1861)

- vznikl na široké bázi Německého spolku
  - upravil pravidla obchodního styku (obchody)
  - stanovil podmínky vzniku a fungování obchodních společností

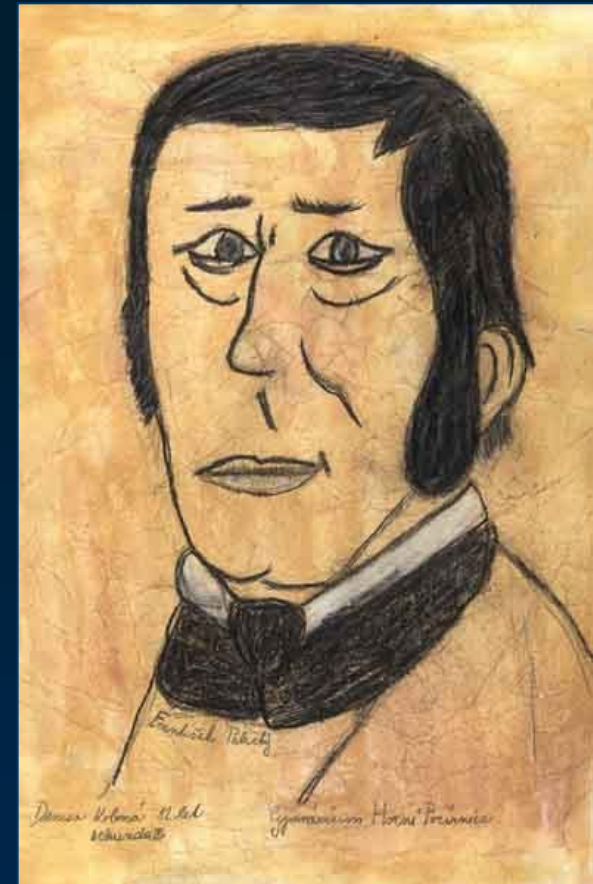
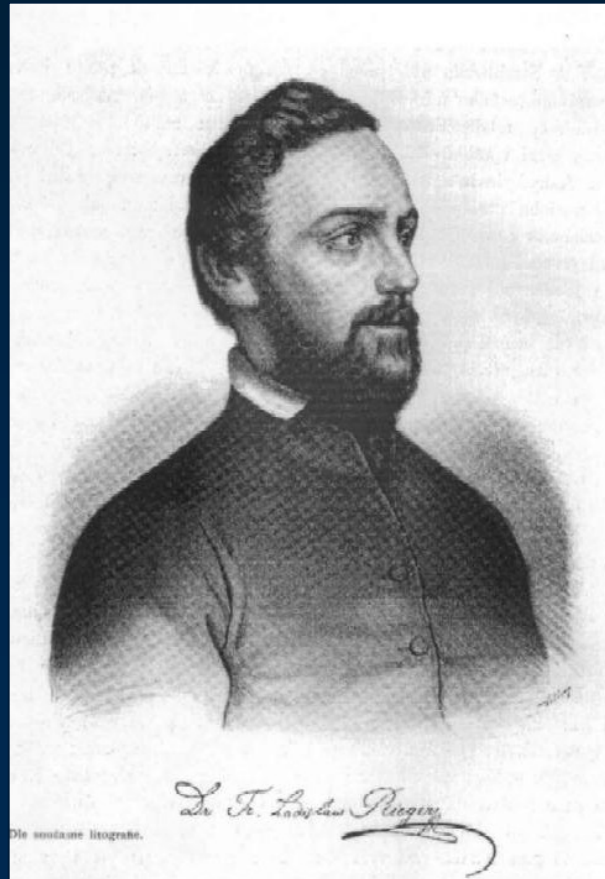
Antonín rytíř Randa

II. fáze: ústavní zakotvení výkonu státní moci (léta 1848 – 1918)

- revoluce 1848 – 1849
- bachovský neoabsolutismus
- únorová (Schmerlingova) ústava 1861
- rakousko-uherské vyrovnání a prosincová ústava (1867)

Revoluce 1848-1849

- celoevropský rozměr
- hlavní rysy
  - protifeudální
  - demokratická
= volání po ústavě
  - národní

Revoluce 1848 – 1849

-
- The background image shows a grand, ornate interior of a palace or government building. The room features high ceilings with intricate moldings, large chandeliers, and classical architectural elements like columns and arches. The lighting is warm, highlighting the gold accents and the detailed carvings on the walls and ceiling.
- povstání ve Vídni, Praze, Pešti, ...
  - dualizace říše (personální unie)
  - dubnová (Pillersdorfova) ústava
  - Konstituanta (Kroměřížský ústavní návrh)
  - březnová (Stadionova) ústava
  - X Silvestrovské patenty 1851

Franz Stadion

Alexander Bach

Obnovení konstitučního režimu

- „*rozmnožená*“ říšská rada
- Říjnový diplom 1860
- únorová (Schmerlingova) ústava 1861
- rozvoj národního hnutí

Dualizace říše

- R-U vyrovnání
- reálná unie, příp. personální unie s prvky reálné
- Předlitavsko = prosincová ústava 1867

Prosincová ústava 141-147/1867 ř. z.

- základní státní zákony
  - o zastupitelstvu říšském
  - o všeobecných právech občanů
  - o říšském soudu
  - o soudcovské moci
  - o moci vládní a výkonné
- zákon o rakousko-uherském vyrovnání
- (zákon o nabytí účinnosti předchozích předpisů)
- + zákony
  - o právu spolkovém
  - o právu shromažďovacím
- dřívější zemská zřízení

www.donaumonajehit.com

1873
Emperor Meiji and Empress Shuken

Další vývoj

- I. ČSR (recepce práva + snaha o unifikaci)
- II. ČSR – směřování k totalitě
- Protektorát Čechy a Morava – zejm. dvojí právo (+ diskriminace Židů a d.)
- obnova republiky – řízená demokracie
- stát pod vládou jedné strany – rekodifikace:
v právu oslabení ochrany jednotlivce

Použitá literatura

- VOJÁČEK, Ladislav – SCHELLE, Karel – KNOLL, Vilém, České právní dějiny. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk 2010, 694 s. ISBN 978-80-7380-257-8
- případně kterákoliv jiná učebnice českých právních dějin (Malý, K. a kol., Bílý, J. L.)

ZA TU PĚTKU NEMŮŽU. NEŽ JSEM ŠEL NA ZÁCHOD,
STŘÍLEL MASARYK DO DĚLNÍKŮ A KDYŽ JSEM SE
VRÁTIL, BYL TATÍČEK.

Děkuji za pozornost.

Ladislav Vojáček

K-DSP PF MU v Brně

lav@mail.muni.cz